

**METİN SÖZEN,
DEVLETİN EVİ SARAY,
İstanbul 1990, 286 sayfa, metin içi resimlerle.
Sandoz Kültür Yayınları: 12**

Prof. Dr. Mahmut H. ŞAKİROĞLU

Sayın araştırmacı uzun zamandan beri sürdürdüğü bir çalışmasının en olgun bir ürününü yakın bir zamanda bitirmiş bulunuyor. Çok güzel bir düzen içerisinde, gerek araştırmacıları gerek bu konuda ilk bilgi elde etmek isteyenlere göre hazırlanan bu eser, bir tek Osmanlı değil fakat Türklerin egemen buldukları yerlerdeki Saray kavramı üzerinde durup geçirdiği evrelere değinmektedir. Bunu bir "Ev" kavramı ile birleştirme gayreti de her ne kadar teşkilât tarihi üzerinde çalışanların kabul edecekleri bir görüş değil ise de mimarisini yanında güzel sanatlar açısından bu konuyu işleyen müellif için uygun bir deyim olarak kalacaktır.

Eser üç ana bölüm içinde geliştirilmiştir; Türklerde Saray, Devletin Evlerinden Örnekler (burada Osmanlı dönemi ağırlıklı evre tarihsel evre içinde açıklanmıştır) ve Devlet İleri Gelenlerinin Evlerinden Örnekler).

Kitabın ağırlık noktası elbette ki, s.52'den itibaren başlayan ve Edirne Sarayı ile başlayıp da Maslak Kasırları'na kadar uzanan İstanbul Sarayları üzerinedir. Şimdi izi kalmayan Edirne Sarayı için tarihi kaynakların değerlendirilmesi yanında kaynağı bolca olan Topkapı Sarayı (s.62-97) muhtelif cepheleri ile ele alınmıştır. Bir ikametgâh yanında devletin idare merkezi olması geniş bir hizmetli sınıfının burada bulunmasına yol açmıştır. Burası, Fâtih Sultan Mehmed'in İstanbul'u imârı ve yeni bir merkez durumuna getirmesi sırasında bir İç Kale olarak düşünülmüş olması önceki Bizans Saraylarından ayıran bir hususdur. Her bir padişah devrinde yapılan eklemeler her türlü ihtiyacı gidermeyi amaçlardı. Her bir köşesi hakkında mevcut bulunan resmi kayıtlar, görüntüler, yabancı göz-

lemciler tarafından verilen bilgiler ele alan kişiler tarafından incelenir. Müellif bir mimari özellik araştırmacı olduğu için görevi bunu erbabına havale etmektedir (s.76) "...Osmanlı döneminin toplumsal, yönetsel, ekonomik ve kültürel yapısının olanaklar oranında gözden geçirilmesi, yoğun belgelerin taranması gerekmektedir... toplu, çok yönlü yayınlara gereksinim vardır". Bu bilgiler için uzağa gitmeye gerek yoktur, bununla ilgili kayıtlar Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi denen makamda muhafaza edilmektedir. Eserin müellifi tarafından verilen minyatür, fotoğraf, tablo gibi görsel malzemenin değerlendirilmesi araştırmacılara kalmaktadır.

Dolmabahçe Sarayı da en bol kaynağa sahip bir mahal ve ayrıca kullanım bakımından bir ikâmet ve idare yeri addedildiği için de belirli bir şansa sahiptir ve bu sayede hakkında en fazla eser yazılan binalar arasındadır. Müellif tarafından araştırmacılara sunulan görsel bilgi ve malzeme yanında bir takım tarihi olayları içeren arşiv kaynaklarının devrin koşullarına göre tahlili gerekir. Müellif tarafından incelenen Aynalıkavak, Kağıthane-Sâdâbâd-Çağlayan, Beşiktaş Sahil, Çırağan, Beylerbeyi, Yıldız Saray'ları ve ayrıca kasır diye adlandırılan hükümdar konakları her bir evre içinde yararlı oldu. Ülkemizdeki temel yönetim değişikliği sebebi ile uzun bir süre kullanımı hakkında tereddüd uyandıran binaların turizm ve kültür hizmetine girmesi gerçekten de yıkımlarını engelleyen bir husustur.

Müellif için cesaret isteyen bir konu ise devlet ileri gelenleri tarafından yaptırılan İbrahim Paşa Sarayı, Siyavuş Paşa Köşkü, İshak Paşa Sarayı gibi inşaatlara eğilmesidir. Uzun süre devlet hizmetinde bulunan kişilerin yarattıkları bu merkezler hakkında müellif daha önceki araştırmalardan yola çıkarak, kitap içindeki orana göre sonuçlara varmaktadır. İbrahim Paşa Sarayı olarak bilinen binanın muhtelif kişiler tarafından sonraki nesiller aktarılması yanında İshak Paşa Sarayı diye bilinen yer hakkında hiç bir resmi kaydın ele geçmemesi tarihçileri ve arşivcileri hayretler içinde bırakmaktadır. Müellif bu boşluğu yerinde yaptığı gözlemlerle kapatmıştır.

Konusu bakımından çeşitli alanlarda çalışacak kişilerin istifade edeceği bir eseri yaratmakla müellifi ile böyle bir yayını üstlenen şirketi kutlamak ve Osmanlı devrine ait ilgi çekici bir konuyu üstüne düşüğü bir şekilde başarı ile bitirmeleri gerçekten takdir edilecek bir davranıştır.

Prof. Dr. Mahmut H. Şakiroğlu